

Nr 38

*Utlåtande i anledning av vissa motioner rörande sysselsättnings-
skapande åtgärder.*

(3:e avd.)

I detta utlåtande behandlar utskottet

dels de likalydande motionerna I: 558 av herr *Dahlén m. fl.* och II: 735 av herr *Wedén m. fl.* vari hemställt att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att ramen för statsbidrag för kommunala beställningar av förnödenheter — enligt arbetsmarknadsstyrelsens cirkulär den 15 december 1967 — utökas med 25 milj. kr. till 165 milj. kr., varvid erforderliga medel förutsätts utgå från beredskapsstat,

dels de likalydande motionerna I: 519 av herrar *Dahlén* och *Bengtson* samt II: 655 av herrar *Hedlund* och *Wedén* vari hemställt att riksdagen på tilläggsstat för budgetåret 1967/68 måtte för industribeställningar avseende gåvobistånd till u-länderna anvisa 100 milj. kr. under de förutsättningar som anges i motionerna,

dels motionen II: 661 av herr *Norrby* vari hemställt 1) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär snabba åtgärder för en ökning av den svenska u-hjälpen med beaktande av i motionen anförda synpunkter samt 2) att riksdagen måtte besluta att medel för ändamålet får disponeras ur anslag under inrikeshuvudtiteln för sysselsättningsskapande åtgärder (B 5. Allmänna beredskapsarbeten m. m.).

Under rubrikerna Allmänna beredskapsarbeten m. m. och Vissa sysselsättningsfrämjande åtgärder för handikappade m. fl. har på riksstaten för innevarande budgetår förts upp reservationsanslag av sammanlagt 540 milj. kr., därav förslagsvis 170 milj. kr. att avräknas mot automobilskattemedlen. Riksdagen har (SU 22) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag under nämnda anslag på tilläggsstat II för innevarande budgetår anvisat sammanlagt 160 milj. kr., därav förslagsvis 75 milj. kr. att avräknas mot automobilskatte-medlen.

1967 års riksdag har (prop. 1967: 80, SU 71) till Allmänna beredskapsarbeten m. m. på allmän beredskapsstat för budgetåret 1967/68 fört upp ett anslag av 300 milj. kr.

Kungl. Maj:t har i statsverkspropositionen föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1968/69 beräkna anslag om sammanlagt 504 milj. kr. under tredje huvudtiteln till Tekniskt och *Bihang till riksdagens protokoll 1968. 6 saml. Nr 38*

humanitärt bistånd och under sjunde huvudtiteln till Finansiellt utvecklingsbistånd. Den särskilda propositionen har beräknats avlämnas till riksdagen den 1 mars 1968.

I statsverkspropositionen har vidare under tionde huvudtiteln föreslagits att riksdagen för nästa budgetår till Främjande av utrikeshandeln m. m. anvisar ett anslag av 7 262 000 kr.

Utskottet behandlar i sitt utlåtande nr 39 de likalydande motionerna I: 520 av herrar *Dahlén* och *Bengtson* samt II: 652 av herrar *Eliasson* i Sundborn och *Nihlfors* vari förordas ett medgivande att under innevarande budgetår ta i anspråk ytterligare 50 milj. kr. av reservationsmedel för anskaffning av försvarsmateriel, varigenom även sysselsättningen främjas inom industrin.

Utskottet. Hemställan i motionerna I: 558 och II: 735 rörande statsbidrag för *kommunala beställningar* innefattar förslag om en utvidgning av vissa av Kungl. Maj:t vidtagna åtgärder. Kungl. Maj:t uppdrog den 8 december 1967 åt arbetsmarknadsstyrelsen att efter prövning i varje enskilt fall vidta åtgärder ägnade att öka sysselsättningen inom verkstadsindustrin under första halvåret 1968. Sysselsättningen skulle avse tillverkning av förnödenheter för civil statlig och kommunal verksamhet intill en inköpssumma av sammanlagt 50 milj. kr. Arbetsmarknadsstyrelsen äger såvitt angår förnödenheter för kommunal verksamhet bevilja statsbidrag med högst 20 procent av inköpssumman om statsbidrag inte utgår i annan ordning. Kostnaderna skulle bestridas från anslaget Allmänna beredskapsarbeten m. m. I cirkulär den 15 december 1967 anmodade arbetsmarknadsstyrelsen länsarbetsnämnderna att före den 3 januari 1968 inkomma med förslag på för ändamålet lämpliga kommunala beställningar. Mot bakgrund av framkomna förslag till statliga och kommunala beställningar har Kungl. Maj:t sedermera den 2 februari 1968 med ändring av tidigare beslut föreskrivit att kostnader för bidrag till anskaffning av förnödenheter för kommunal verksamhet får utgå intill ett belopp av 22 milj. kr. samt att arbetsmarknadsstyrelsen får för tillverkning av förnödenheter för civil statlig verksamhet disponera ett belopp av högst 28 milj. kr. för att förskottsvis bestrida uppkommande kostnader.

Kungl. Maj:ts sistnämnda beslut innebär att utrymme lämnats för samtliga de kommunala beställningar som anmälts före den 3 januari 1968 och som bedömts lämpliga ur sysselsättningssynpunkt. Det är därför tveksamt om ytterligare lämpliga kommunala beställningar nu kan anvisas och läggas ut. Redan lämnat medgivande är även relativt omfattande jämfört med tidigare åtgärder i samma syfte och dessa åtgärders principiella användningsområde. Utskottet har därför inte funnit anledning att nu förorda någon riksdagens åtgärd.

Förslaget i motionerna I:519 och II:655 om medelsanvisning på tilläggsstat tar sikte på att öka sysselsättningen genom att utnyttja ledig produktionskapacitet för *gåvobistånd till u-länderna*. Enligt motionerna skulle styrelsen för internationell utveckling (SIDA) bemyndigas göra industribeställningar inom ramen av det föreslagna anslaget av 100 milj. kr. SIDA förutsätts vidare få bemyndigande att göra erforderliga tillfälliga personalförstärkningar.

Riksdagen har (SU 22) godtagit av Kungl. Maj:t föreslagna medelsanvisningar på tilläggsstat II för beredskapsarbeten. Kungl. Maj:t har även beslutat om särskilda åtgärder i övrigt, bland annat beställningar för civil statlig och kommunal förvaltning och tillstånd att ta i anspråk investeringsfondmedel för lagerinvesteringar. Ytterligare medelsanvisning på tilläggsstat kan komma i fråga på grundval av senare bedömningar av arbetsmarknadsläget. Samtliga dessa åtgärder kan påverka sysselsättningsläget under den närmaste tiden inom befintliga anslag och i de av statsmakterna godtagna formerna.

Frågan om att ta i anspråk landets reala resurser för ett finansiellt bistånd i form av gåvoleveranser har tidigare diskuterats (bl. a. prop. 1964: 1, bil. 9, s. 99—116). Då som nu har det förutsatts att det är påvisbart konjunkturmässiga och därmed övergående faktorer som friställt kapacitet i givarlandet. En oekonomisk produktion eller en produktion inom icke livskraftiga företag skall alltså inte upprätthållas. De sistnämnda hänsynstagandena måste vägas mot mottagarlandets prioritering och dess intresse av kontinuitet i biståndsverksamheten. Givarlandets intressen kommer i dessa sammanhang i andra hand.

Om vid en nämnd avvägning, som skulle kräva avsevärda personella resurser och tid, skulle finnas ett utrymme för gåvobistånd under vissa perioder och beträffande vissa mottagarländer återstår ytterligare bedömanden. Endast på livsmedelssidan kan ett bistånd lämnas över internationella organ. Åtgärderna skulle därför leda till en ökning av den bilaterala biståndsandelen och kanske även till en spridning på flera mottagarländer. Förutom de principiella invändningar som kan komma att göras skulle densamma erfordra en ökad administration, vars kostnad vid delade leveranser skulle bli stor i förhållande till leveransens värde.

Enligt utskottets mening kan det sålunda konstateras — utan ställningstagande till frågan om lämpligheten och möjligheten på sikt av ett ur sysselsättningssynpunkt ökat gåvobistånd — att den i motionerna I:519 och II:655 föreslagna medelsanvisningen på tilläggsstat inte skulle kunna få tillnärmelsevis de avsedda om ens några sysselsättningseffekter under den tid motionärerna avser. Utskottet avstyrker därför bifall till motionerna.

Motionen II:661 innefattar förslag om stöd genom arbetsmarknadsmedel inom givna anslagsramar till *samverkan inom exportindustrin*, i första

hand tillämpad för att öka effektiviteten i biståndsverksamheten genom att prövas för de svenska bilaterala biståndsinsatserna varvid samtidigt sysselsättningseffekter uppnås. I motionen erinras om att i statsverkspropositionen föreslagits en inte obetydlig ökning av stödet åt de svenska företagens exportansträngningar.

Utskottet kan inte finna att de förordade åtgärderna är av sådan karaktär att de bör stödjas med arbetsmarknadsmedel. Inte heller bör återopade sysselsättnings- och biståndssynpunkter föranleda till i hemställen i motionen föreslagen riksdagens åtgärd i övrigt.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen avslår motionerna I: 558 och II: 735,
2. att riksdagen avslår motionerna I: 519 och II: 655,
3. att riksdagen avslår motionen II: 661.

Stockholm den 27 februari 1968

På statsutskottets vägnar:

GÖSTA BOHMAN

Vid ärendets slutbehandling inom utskottet har närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Näsström (s), Gillström (s), Birger Andersson (s), Axel Andersson (fp), Fritz Persson (s), Rikard Svensson (s), fru Wallentheim (s), herrar Kaijser (h), Bertil Petersson (s), Ottosson (h), Per Jacobsson (fp), Wååg (s), Wallmark (h), fru Elvy Olsson (cp) och herr Johan Olsson (cp) samt

från a n d r a kammaren: herrar Bohman (h), Karlsson i Olofström (s), Blidfors (s), Almgren (s), Eliasson i Sundborn (cp), fru Lewén-Eliasson (s), herrar Nihlfors (fp), Bergman (s), fröken Olsson (s), herrar Gustafsson i Skellefteå (fp), Lindholm (s), Lindahl (s), Antonsson (cp), fröken Ljungberg (h) och herr Mundebo (fp).

Reservationer

1) beträffande *kommunala beställningar* av herrar Axel Andersson (fp), Per Jacobsson (fp), fru Elvy Olsson (cp), herrar Johan Olsson (cp), Eliasson i Sundborn (cp), Nihlfors (fp), Gustafsson i Skellefteå (fp), Antonsson (cp) och Mundebo (fp) som anser att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 2 som börjar med »Kungl. Maj:ts sistnämnda» och slutar med »riksdagens åtgärd» bort ha följande lydelse:

»Tillgången på lämpliga kommunala beställningar torde kunna utökas.

En svårighet är, att beställningsobjekten i huvudsak måste vara slutförda under första halvåret 1968. En något liberalare tolkning av denna bestämmelse och en ökad bidragsram kan medföra, att ett flertal projekt av väsentlig betydelse för sysselsättningen under vintern och våren 1968 skulle kunna stimuleras.»

dels utskottets hemställan under 1. bort ha följande lydelse:

»1. att riksdagen i anledning av motionerna I: 558 och II: 735 ger Kungl. Maj:t till känna att kostnader för bidrag till anskaffning av förnödenheter för kommunal verksamhet bör medges utgå med ytterligare 5 000 000 kr. intill ett belopp av 27 000 000 kr.»

2) beträffande *gåvobistånd till u-länderna*

a) av herrarna *Kaijser* (h), *Ottosson* (h), *Wallmark* (h), *Bohman* (h) och fröken *Ljungberg* (h) som anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 3 som börjar med »Riksdagen har» och slutar med »till motionerna» bort ha följande lydelse:

»Möjligheterna att i en konjunkturavmattning i vårt land med överkapacitet och sysselsättningssvårigheter tillfälligt utöka biståndsverksamheten har tidigare diskuterats (bl. a. i prop. 1964: 1 bil. 9 s. 99—116). I en inom finansdepartementet upprättad promemoria underströks i anslutning till uttalanden därom från det svenska näringslivets sida, att åtgärder som främjade sysselsättning och kapacitetsutnyttjande måste anses ägnade att öka vår biståndsförmåga. De förslag som i detta syfte skisserades i promemorian föranledde emellertid i då rådande konjunkturläge ingen Kungl. Maj:ts åtgärd.

Även om enligt utskottets mening den allmänna konjunkturreffekten av en anpassning av biståndsgivning till arbetsmarknads- och konjunkturpolitiken inte bör överskattas, torde likväl betydelsefulla resultat vara att vinna om stödet till utvecklingsländerna kunde i viss utsträckning anpassas till konjunkturläget. En finansiell biståndsgivning av denna art kan emellertid inte improviseras vid en konjunkturavmattning. Den kräver noggranna förberedelser och överväganden. Givarlandets intressen kan komma i konflikt med mottagarlandets behovsprioritering. Önskemål om kontinuitet i biståndsverksamheten brytes mot intresset av en snabb konjunkturavpassning. Varuleveransernas projekt- och programinordning måste på förhand preciseras och varornas mottagning, lagring och vidaretransport i mottagarlandet förberedas. Det är särskilt betydelsefullt att sådana gåvotransaktioner inte kommer i fråga som kan tänkas motverka den långsiktiga utvecklingen av näringslivet i mottagarlandet. Betingelserna för en bidragsgivning av denna natur förändras snabbt i såväl givarlandet som skilda mottagarländer. Erforderliga planer för dylik biståndsverksamhet måste således fortlöpande överarbetas.

Enligt utskottets mening saknas förutsättningar att åstadkomma någon förbättring av vårt sysselsättningsläge under innevarande budgetår även om de personella och ekonomiska resurser som för närvarande står till SIDA:s förfogande skulle — som motionärerna förordar — avsevärt förstärkas genom anslag på tilläggsstat. Motionerna avstyrkes följaktligen.

Utskottet anser det emellertid vara angeläget att Kungl. Maj:t uppdrager åt vederbörande myndigheter — SIDA och AMS — att utarbeta planer för en årlig produktionsreserv för biståndsvaror. En dylik beredningsplan för konjunkturpassat varubistånd bör kunna föreligga inom sådan tidrymd, att den, i varje fall i vissa delar, bör kunna förverkligas redan under nästa budgetår.

Utskottet förutsätter att i den mån erforderliga medel härför inte kommer att stå till förfogande på ordinarie stat Kungl. Maj:t återkommer till riksdagen med begäran om särskild medelsanvisning.

Enligt utskottets mening bör vad utskottet sålunda anfört bringas till Kungl. Maj:ts kännedom.»

dels utskottets hemställan under 2. bort ha följande lydelse:

»2. att riksdagen i anledning av motionerna I:519 och II:655 ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om ett konjunkturpassat varubistånd till utvecklingsländerna,»

b) av herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp), herrar *Johan Olsson* (cp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Antonsson* (cp) och *Mundebo* (fp) som anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 3 som börjar med »Om vid» och slutar med »till motionerna» bort ha följande lydelse:

»Svenskt gåvobistånd har tidigare lämnats och har bl. a. avsett papper och gödningsmedel. Det finns anledning anta att fortsatt behov av sådana varor finns i u-länderna. Även den typ av varor som i övrigt nämns i motionerna råder det brist på i dessa länder samtidigt som det inom ifrågavarande svenska industrier finns outnyttjad kapacitet. Starka skäl föreligger därför att undersöka möjligheterna att samtidigt som man stimulerar sysselsättningen inom Sverige hjälpa u-länderna genom utvidgat gåvobistånd.

För att komma till avsedd användning måste gåvosändningarna planeras noggrant. Det är inte möjligt att utan föregående undersökningar fastslå exakt vilket belopp ett gåvobistånd av angivet slag kan komma att ta i anspråk. Utskottet tillstyrker därför motionärernas förslag, att SIDA skall få rätt att göra industribeställningar intill ett belopp av 100 milj. kronor.

På grund av osäkerheten om konjunkturerna under slutet av 1968 bör den del av anslaget som eventuellt inte kommer till användning under innevarande budgetår reserveras till budgetåret 1968/69. SIDA bör då också

tillvarata möjligheten att göra beställningar av produkter för vilka det finns ett generellt behov i utvecklingsländerna även om mottagarland och former för gåvobiståndet i vissa fall inte hunnit att definitivt fastställas. De flesta produkter som kan komma i fråga för industribeställningar kan utan skada lagras en kortare tid innan gåvosändningar kommer till stånd.

Genom att ta i anspråk outnyttjad kapacitet inom industrier vars produktion är lämpad för avsättning i u-länderna uppnår man det dubbla syftet att öka u-hjälpen och motverka en försämrad sysselsättningssituation i vårt land. Det är utskottets uppfattning att SIDA bör upprätta beredskapsplaner för gåvobistånd att med kort varsel sättas i verket när möjligheter därtill yppar sig, d. v. s. då överkapacitet tillfälligt råder i branscher med tillverkning av intresse för u-länder.»

dels utskottets hemställan under 2. bort ha följande lydelse:

»2. att riksdagen i anledning av motionerna I: 519 och II: 655

a) till *Varubistånd till utvecklingsländerna* på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 100 000 000 kr.,

b) ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om produktion för tillfällig lagerhållning och om beredskapsplaner,»